

mány a költségvetésbe. 1934 tavaszán a Szovjetunió 16 millió török font géparuhított nyújtott Törökországnak, amellyel a mezőgazdaságot akarják tovább mechanizálni.

Ha összegezni akarjuk az új török uralom alatt történeteket, akkor megállapíthatjuk, hogy Musztafa Kemálnak félig sikerült a feudális Törökországot kulturálisan, a családi élet vonatkozásaiban és a vallást illetően egy polgári radikális színezetű állam színvonalára emelni. Az a törekvése azonban, hogy ehhez a felépítményhez a gazdasági alapot is megteremtse — nem sikerülhetett, mert ezzel a liberális színezetű felépítménnyel csak egy kapitalista szabadkereskedelmi-gazdasági alépítmény hozható harmóniába. Mivel ennek a termelési mód válságát éli, természetesen kell tartanunk, hogy egy ilyen eklektikus rendszer, csak állandó zökenőkkel tartható fenn, ideig-óráig.

A statisztikai adatok forrásai: Dr. Schewket Raschid adatai. — Statistique annuelle de commerce extérieur de la Turquie. Ankara, 1931.

MICHELANGELO LEGÉNYEI

(Történelmi dialógus)

Irta: SÁNDOR PAL (Budapest)

(Róma, 1505 dec.) Egy templom oldalhajója. Kissé baloldalt állvány a mennyezet festéséhez. Elöl jobbra dézsa, pad, rajta festék, ecsetek, öltönyök. Az állványon hanyatfekve dolgoznak *Antonio* és *Francesco*, Michelangelo segédei. A mennyezeten félig kész bibliai jelenet Keresztelő Szent Jánossal.

Francesco: (szorgalmasan jártatja az ecsetét és halkán füttyül.)

Antonio: (dudolva kíséri, de közben egyet-egyed nyög, majd káromkodik.) Azt a szentséges...

Francesco: (abbahagyja a füttyülést.) Csend, az anyád mindenit! Legalább most fogd be a szád, amikor Keresztelő Jánost fested!

Antonio: (nevet) Szamár vagy pajtás. A füle még nincs meg.

Francesco: Hallgas, ha mondom. A szentek nem a fülükkel hallanak.

Antonio: Már megint ájtatos pofát vágsz. Tán le akarod este inni magad, oszt' előre kell a bünbocsánat?

Francesco: Butaságokat beszélsz, mondhatom. Amit festesz, előbb benned kell hogy legyen. Hogy akarsz mocskos szájjal tiszta hitet prédikálni?

Antonio: Akar a fene. Nekem mindegy, János vagy Belzebub. A fontos az, hogy a kar ne érjen a térdéig mint a majomnak, Mária meg ne kancsalintson, ha az Atyára néz. Minden a mesterség, fiam, nem a szentség.

Francesco: Azért is maradsz örökre segéd. Lélek nélkül nincsen nagyság.

Antonio: Valami újabbat, öregem. Jól kell festeni tudni, ennyi az egész. Ha nekem azt mondog, itt van egy szabályos ötszög, amelyiknek minden oldala ilyen meg olyan hosszú és abban benne kell lenni a világ termelésének, meg az összes emberi nyavalyáknak, akkor arra mérget vehetsz, hogy pontosan benne lesz.

Francesco: Benne ám Noé egerével, meg az ángyod térdével együtt.

Antonio: Hát bánom én? Ha a pápának az ángyom térde kell, legyen meg az ő akarata.

Francesco: Mert pont a pápa a művész, aki tudja, hogy az orrot zöldre kell festeni, a bütyköt meg pirosra?

Antonio: Értsd meg, te ökör, hogy az a művészet, hogy ha a pápa bütyköt akar, akkor az művészi bütyök legyen. Nagy vicc Krisztussal szentképet csinálni. De ha egy bütyök úgy csavarja az orrodát, mintha a te lábad bűzlene, akkor vagy te igazi szentképfestő. Nem a szent a művészetben, hanem a valóság... Au, a keservit! (Szemébe freccsent a festék, ledobja az ecsetet, lekuszik az állványról, a dézsához szalad és kimossa nagy grimászok közt a szemét.)

Francesco: (újból fütyörészik.)

Antonio: (levetkezik derékig és nagy locspocccsal mosakodni kezd.)

Francesco: (felfigyel a pocskolásra, abbahagyja a fütyülést, a festést, hasrafekszik az állványon és ijedten bámul lefelé.) Hé, Antonio, mit csinálsz?

Antonio: (pocskolás közben) Mosdok.

Francesco: Vizzel?

Antonio: Hát mi mással?

Francesco: Oszt nem félsz istentől?

Antonio: (befejezi a mosdást, törülközik) Marhaság...

Francesco: (keresztet vet) Vizibetegségben halsz meg, ha ugyan előbb ki nem reped a bőröd.

Antonio: Eridj már. Csak nem hiszed még mindig azt a sok babonát?

Francesco: Babona, babona... Firenzében megmosdott egy lány és még azon a héten meghalt.

Antonio: Vizibetegségben?

Francesco: Nem éppen vizibetegségben... Gyerekszülésben.

Antonio: (nevet.)

Francesco: De az mindegy. Megbüntette az isten. A víz mégse arra való.

Antonio: Nekem arra való és kész. Tán borban fürödjek? Barátocskám, borral béviülről kell mosakodni, kívül meg vizzel, ez az új egészségügyi szabály. Gyere csak le, majd megmosdatlak téged is.

Francesco: (megint keresztet vet) Isten őrizz! De te se viszed el szárazon. (Visszahuzódik az állványon.)

Antonio: (befejezi a törülközést) Dehogy nem, már is száraz vagyok. (Öltözködik a padon lévő tiszta ruhájába.) Hü, a mindenit! (A nyakát tapogatja.)

Francesco: (megint elődugja a fejét) Mi az? Már büntet az isten?

Antonio: (a fejét feltartja) A fenét. Megmerevedett a nyakam a festéstől. Nem elég, hogy az embernek szeme-szája tele lesz festékkel, még a nyaka is megfájdul. Fel kellett volna négyelni, aki a mennyezet-festést kitalálta.

Francesco: Nekem hiába beszélsz. Ez az isten ujja.

Antonio: Miért? Neked tán nem ropogott a nyakcsigolyád, amikor azt a kupolát festettétek? ... Ahelyett hogy itt sóhajtozol, gyere le és nyomkodd meg a nyakam.

Francesco: Várj egy kicsit, ezt a kezét még befejezem.

Antonio: Holnap is nap lesz. Ne siess olyan nagyon. Ugy sincs még kifizetve.

Francesco: Kész akarok lenni, mire Michelangelo hazajön.

Antonio: Hogy aztán az egészet levakartassa veled.

Francesco: Fogadjunk, hogy nem vakartat le semmit.

Antonio: Mintha még sose tette volna!

Francesco: Az ám, de nem az én hibámból! Valami ujat akart az

öreg. Egy hónap mulva penészedni kezdett a fal és a festék elmosódott. Ujra kellett kezdeni az egészet.

Antonio: Képzelem, mekkorákat káromkodott.

Francesco: Meg se akarta csinálni. De a pápa megfenyegette, hogy az adósok börtönébe csukatja.

Antonio: Persze, mert a pénzt már előre felvette. Nagy ganéj az öreg. Ugy harácsol a disznó, mintha örökké élni akarna.

Francesco: Még sincs soha semmije.

Antonio: Nincs a fenét. Most is vett Rómában egy házat.

Francesco: Azt a Santa Caterina mögött?

Antonio: Dehogy. Azon kívül. Ezt a Santa Caterinait a pápától ajándékba kapta. Még a butorokat is, meg a szőnyegeket.

Francesco: A pápa egész oda van érte. A végén meg majd máglyára veteti. Nem tetszik nekem az a nagy szerelem.

Antonio: Csak ne féltsd az öreget. Az kiszed belőle mindent, aztán majd megpucol.

Francesco: Annyi esze a pápának is van. Az megköti kezét-lábát.

Antonio: Ugyan mivel? Szerződéssel? Hát láttál te már olyan szerződést, amelyiket Michelangelo betartotta volna? Ott van a sienai Piccolomini-kápolna. Még 1501-ben kötött rá szerződést, hogy három éven belül leszállítja a munkát. Most 1505-öt irunk és még hozzá se fogott. De a pénz (int a kezével) — hütyty!

Francesco: Nem értem a dolgot. Soha sincs egy rendes ruhája. Még csak enni se eszik, ahogy kell. Az a csuda, hogy fel nem fordul.

Antonio: Az ám! Csak ne ülj fel neki. Vén zsugori az öreg. Nem hallottad, hogy a házon kívül Firenzében már birtokot is vásárolt? Sőt állítólag már egy másikat is kinézett Settignanoban. Nekünk meg feikopik az állunk. Pedig hát mi dolgozunk neki, ő csak nézi, meg sétálgat. Nagyszerűen ért hozzá, hogy a semmittevést bokros tevékenységnek mutassa. Évekig lógott a seravezzai kőbányákban, csak azért, hogy kiválógassa a San Lorenzo templom homlokzatához a köveket. Mintha ezt akár a szolgája, Urbino is el nem végezhette volna. Most meg már nyolcadik hónapja Carrarában üdül, hogy márványokat hozzon. A faragáshoz azonban már nem fülk a foga.

Francesco: De úgy hallom, már útban van hazafelé.

Antonio: Sőt hamarosan meg is kell érkeznie. Ma vagy holnap itt lesznek a hajók a Ripán a márványokkal. Kiváncsi vagyok. Én azóta már az egészet megcsináltam volna.

Francesco: Nem szeretem, ha hengegsz. Michelangelo mégis csak tud valamit. Most meg állítólag valami egészen nagyot akar.

Antonio: Hiszen éppen ez az! Mindig nagyot akar. Olyan tervei vannak, amilyent még elgondolni is iszonytató. Szinte a föld kicsi azokhoz a monumentumokhoz. De aztán, ha kivitelre kerül a sor, akkor egyre kisebbedik. Itt is elmarad valami, ott is, — ha ugyan egyáltalán lesz belőle valami. Vajudnak a hegyek... (pattint az ujjaival).

Francesco: Hát azt mégse lehet mondani. Ha semmit se csinált volna, csak a Pietát, akkor is megérdemli, hogy fennmaradjon a neve.

Antonio: Csodálom, hogy te is úgy meg vagy hatva.

Francesco: Mért? Te tán más véleményen vagy?

Antonio: Nem én. De neked, szent férfit, kötelességed botránkozni. Krisztus meztelenül, — ez már nem isteni, ez emberi! De a javából!

Francesco: Te sokkal ostobábbnak tartasz engem, mint amilyen vagyok.

Antonio: No, nem éppen ostobának, hanem maradinak. Ami volt, az neked mind az üdvösség netovábbja, ami van vagy lesz, az pokolra-

való. Krisztusnak szerinted legalább három szál liliomnak kell, hogy a lábujja közt legyen. Éppen tegnap hallottam, hogy valaki azt mondja: ez a Michelangelo meghülyült. Máriát fiatalasszonynak ábrázolja, Krisztust meg vénnek. A fiu háromszor olyan idős mint a mamája. Ha így folytatja, a végén Michelangelo önmagának lesz az öregapja.

Francesco: Nem úgy ismerlek, mint aki nem tud erre megfelelni.

Antonio: Csak nem állok szóba ilyen barommal... Le jössz-e már végre? Azóta két tucat ujjat is megfesthettél volna. A végén még elmulik a nyakfájásom.

Francesco: Kár lenne. De azért megyek már, megyek. (Jön lefelé.) A szerszámokat fennhagytam. Holnap ugyis folytatjuk. (Lent van.)

Antonio: Ha ugyan mást nem gondol az öreg. Ha megigéred, hogy köztünk marad...

Francesco: (a nyakát tapogatja) Már megint valami összeesküvés?

Antonio: Ahogy vesszük. De előbb tudni akarom, mi az álláspontod.

Francesco: Előbb tudnom kell, miről van szó, hogy álláspontom legyen.

Antonio: Ha holnap megérkeznek a márványok és Michelangelo például azt mondja, hagyjuk abba a festést, a szobrász munkákat kell csinálnunk...

Francesco: Te ellene akarsz szegülni?

Antonio: Bennünket erre a festésre szerződtetett. De ha azt mondja, itt a véső meg a kalapács, a freskó most nem érdekel. Akkor te veszed a vésőt, meg a kalapácsot.

Francesco: Mi egyebet csinálhatnék? Tán keressek más mestert? Hiszen te magad prédikálsz, hogy egyik kutya, másik eb. Akkor már inkább maradok Michelangelo mellett. Tőle még sokat lehet tanulni.

Antonio: Én pedig azt mondom neked, hogy hozzá nem nyulok addig a márványhoz, amíg egy kis barátságos eszmecserét nem folytatok vele.

Francesco: Miféle eszmecserét?

Antonio: Nem bolondultam meg, hogy egy-két év alatt tönkre tegyem magam. Michelangelo csináljon, amit akar, de én nem táncolok úgy, ahogy ő fütyül. A pápa dühös, hogy még hozzá se fogott a siremlékhez, most aztán az öreg, hogy minél előbb pénzt kapjon, éjjel-nappal hajtana bennünket dologra. Hát ez az, amibe nem megyek bele. Kijelentem, hogy nem vagyok hajlandó a napnak mind a huszonnégy órájában rendelkezésére állni. Legfeljebb reggel hattól este hatig dolgozok, egy órai ebédidővel. Az estémre magamnak is szükségem van, sajnálom.

Francesco: Igazságtalan vagy, Antonio. Ha valami nőügyed volt, az öreg eddig se tagadta meg tőled a kimenőt.

Antonio: Éppen ezt nem akarom: kimenő. Minden egyes alkalommal külön kérvényt benyújtani neki. Kérni azt, ami az enyém. Ajándékol elfogadni azt, amit én ajándékoztam neki. Mert csak nem gondolod, hogy mi teljesen meg vagyunk fizetve?

Francesco: Többet fizet, mint más mesterek, akár Rómában, akár Firenzében.

Antonio: Ebből csak az következik, hogy a többi mester még nagyobb csirkefogó. De erről később. Egyelőre ott tartunk, hogy nem akarom, hogy az öreg ezután az én privatügyeimbe beleüssze az orrát. Ha el is enged mindig tudni akarja, hova megyek, ki az a nő, — még az ölelésekről is be kell számolnom. Mintha egyéb dolga se volna olyankor az embernek, mint a számolás.

Francesco: Nőügyben egy kis hazugságért nem megy szomszédba az ember.

Antonio: Még mindig nem értesz. Most olyan ügyem van, amikor hallgatni kell. Még a hazugság is kitörheti a nyakam. (Közel megy hozzá.) A hölgy előkelő, sőt annál is több.

Francesco: És öreg mint a Vatikán.

Antonio: Huszonöt esztendő. Két éves asszony. Az apja... Eh, de nem is mondom tovább.

Francesco: Jobb is. Fő a diszkréció. De mit akarsz tőlem? Én falazzak?

Antonio: A munkaidő szabályozása az egyik, amit közösen kell követelnünk, hogy eredményt érjünk el.

Francesco: (gunyosan) Hölgyet nem adsz mellé?

Antonio: (dühösen) Azt szerezz te magadnak. Mindjárt gondoltam, hogy veled semmire sem lehet menni.

Francesco: Én még egy szóval sem mondtam nemet. Csak várom a végét. Ugy látom, egyéb követeléseid is vannak.

Antonio: A másik a munkadíj. Most a legalkalmasabb pillanat, hogy megszorítsuk egy kicsit az öreget.

Francesco: És ha Firenzéből hozat majd szobrászokat?

Antonio: Ha meg is teszi, elzavarja őket hamarosan. Nem első eset. Nehéz ám az öregnek a keze alá dolgozni. Engem háromszor kergetett el és most megint itt vagyok. Az öreg mindig a távollétben jön rá, hogy nem tud nélkülem ellenni.

Francesco: És ezt azzal hálálod meg, hogy kihasználsz a helyzetét?

Antonio: Csak figyelmeztetni akarom, hogy nem mind az övé, amit az ő kezéhez fizetnek ki. Velünk szemben szívesen elfeledkezik a kötelességéről.

Francesco: Mi vagyunk az egyedüliek, akikkel szemben még mindig állta a szavát. Mégse vetheted a szemére, hogy magának vásárolt házat meg földet, nem neked. Meg hogy az apját nem hagyja éhen veszni.

Antonio: Jó, hogy mondd. Az a vén csirkefogó megint itt volt. Ki szedné a fia zsirját is, ha lenne neki a bőre alatt. Aztán még telesírja egész Itáliát, hogy a saját házából kikergetik.

Francesco: Na látod, éppen elég baja van ahhoz, hogy mi ne bosszantsuk.

Antonio: De mi közöm nekem az apjához meg az egész pereputtyához! Azért dolgozom én magamat betegre, hogy az apja pocakot ereszzen? Azok a haszontalan öccsei is nyaggatják pénzért, a telhetetlen papzsákok! Michelangelonak meg kell értenie, hogy a mi pénzünket adogatja oda. Ezt nem vagyunk hajlandók tovább túrni. Ami az enyém, az az enyém.

Francesco: Ugy szónokolsz, mintha te volnál a mester, Michelangelo meg a segéded, akit ráncba kell szedni a könnyelműsége miatt. Hát vedd meg, próbáld meg, de engem, légy szíves és hagyd ki a játékból.

Antonio: Gyáva kutya vagy, azért beszélsz így. Ha jól meggondolom, a viselkedésed közönséges árulás. Mindig is szolgálalkú voltál. Azt hiszed, ha hű vagy, akkor csontot kapsz. Pedig a korbács inkább kijár neked.

Francesco: Ha rajtad állna! Előre is megmondom, hogy tehozzád soha nem állnék be segédnek.

Antonio: Most már látom, hogy rád semmiben sem lehet számítani. De azért ne gondold, hogy feladom a tervemet. Vannak még értelmesebb emberek is mint te. Ezekkel összefogok és közösen lépünk fel. Majd meglátod, hogy milyen más világ lesz itt akkor.

Francesco: De azért, remélem, jó barátok maradunk. Legalább is addig függesszük fel az elvi vitát... Várj, feküdj le erre a padra, aztán

majd én következem. (Felgyüri az ingujját. Antonio lefekszik a padra. Francesco masszírozni kezdi.)

Margherita: (szép, 18 éves lány) (beront). Antonio! Antonio!

Antonio: (felveti a fejét.)

Margherita: Antonio, kísérj le a hajóállomáshoz! Üdvözölni akarom a mestert még a parton.

Francesco: Hát ő is a hajón van?

Margherita: Igen. Öt nagy fekete bárka a vizen. Rajtuk hófehér carrarai márvány. Csillognak az esti holdfényben, mint az ezüst. Mint hó a hegytetőn. S az első hajó orrán áll ő! Széttárja karját, a haja körülengi magas homlokát, mint a glória. Nemes, szigorú, komor arcéle belemered a levegő kékjébe, pillantása, mint Posedoné, uralkodik a vizen, a szellőn, az isteneken.

Francesco: (nevet) Madonna, ha szabad kérnem, hallottál te valamit bizonyos Torrigiani nevezetű szobrászról?

Margherita: (kiesik a hangulatból, haragosan) Mit akarsz vele? Hát van még a világon Michelangelon kívül is szobrász?

Francesco: Kérdezd meg Antoniotól. Nem annyira a szobrai híresek, mint a nagy ökle, amellyel fiatalkorában beverte...

Antonio: (öklöt emel rá) Hallgass! Az én öklöm is van olyan kemény, azt elhíheted!

Margherita: Nem értelek benneteket. Ti nem ismeritek azt az érzést, amikor két barát csöndes meghittségben beszélget egymással?

Antonio: Próbáld csak meg vele, Madonna.

Francesco: (vigyorog, elébe áll) Igen, próbáld csak meg velem, Madonna.

Antonio: (félrelöki) Pimasz!

Margherita: Csönd legyen! Már sajnálom, hogy idejöttem. Azt hittem, Michelangelo munkatársa nem lehet barbár, mocskosszájú. Azt hittem, az isteni lélek mindnkit besugároz, aki csak búvkörébe kerül.

Antonio: Te még fiatal vagy, Madonna, nem ismered az életet. Te még nem tudod, hogy a lélek is csak azért mutatkozik néha isteninek, mert akkor jobban tudja magát értékesíteni. A jóság...

Margherita: Nem érdekel. Fiatal vagyok, de Plátót már olvastam. Azt hiszed, a kocsmatöltelék inkább eljut az igazsághoz, mint Plátó? Az él csak, aki a sárban fetreng? Nem érzed, hogy századokon tulszárnyalni mindennél több? És aki ezt a szárnyalást befogadja és tovább viszi újabb századok felé, az éppen olyan isten, mint akik az Olympuszon laknak.

Francesco: És ha szabad kérdeznem Madonna, mi van a Kálvária hegyével?

Margherita: Elhíheted, hogy keresztény lélek vagyok. Aki a Pietát látta, az nemcsak Plátóra gondol, hanem isten hét sebére is.

Antonio: De mindenekfelett Michelangelo mesterre.

Margherita: Azért jöttem, hogy istennek szolgáljak. Michelangelo kezét az isten vezeti. Ha rólam faragja ki a Szent Szület, az több, mintha száz Miatyánkot mondok.

Francesco: Elveim ellen van ez a szabadszájuság, de látom, hogy őszinte hit van mögötte. De megengedsz egy kérdést, Madonna?

Margherita: Bizom benne, hogy a kérdésed méltó lesz hozzám.

Francesco: Gyanus nekem, hogy a görögöket emlegeted. És ha Michelangelo azt mondaná neked, hogy egy fordított Pietát fog rólad készíteni? Ahol Krisztus van felöltözve és a Madonna — meztelen...

Margherita: A lélek a testen át tükröződik, nem a ruhán.

Francesco: A lelked Michelangeloé. El lehet-e választani a lelket a testtől?

Margherita (határozottan) Nem.

(Csönd. Megszólal a hajóharang.)

Margherita: Siessünk Antonio. Még ma látni akarom a mestert. (Elmennek.)

Francesco: (egyedül) Ezek a mai lányok! Legközelebb már a hajukat is lenyirják, a szoknyájukat is levetik. Micsoda erkölcstelenség. Idáig legalább titokban bűnöztek. (Kezdi dörzsölni egy ruhával arcáról a festéket) Fogadok, hogy ő is vízben mosdik!

RASSZIZMUS ÉS FAJTUDOMÁNY

Irta: MARCEL PRENANT

A fasizmus alá akarja vetni a tömegeket bizonyos érdekeknek, amelyeket „nemzetieknek“ állít és amelyek a valóságban a nagytőke érdekei. Ezért alá kell támasztania a nemzet eszméjét. A nyíltan fasiszta országokban ezt általában a faji felsőbbrendűség nevében végzik és a rasszista theoretikusok tudományos alapon akarnak eljárni. A szakavatott és becsületes tudósok nevetnek ezeken a jogosulatlan következtetéseken, de nem elég kinevetni őket: szembe kell szállni velük, hogy megbizonyosodjék, mennyire nélkülöznek minden alapot.

A hitleri fajelmélet hivatalos kifejezői például megkísérlik, hogy az utolsó harminc év fontos biológiai kutatásaira támaszkodjanak, amelyek a genetikára, azaz a faji jelleg növényi és állati öröklődésére vonatkoznak. E kutatások kiterjesztik és pontosan meghatározzák az öröklődésváltozás törvényeit, amelyeket *Mendel* fedezett fel a múlt század derekán. Bizonyítják, hogy vannak különféle növény- és állatkörök, amelyek közt akadnak olyan fajok, melyek fizikai jellegükben fogva különböznek egymástól (szín, alak, egyes részecskék pontos formája), de különbözhetnek egymástól fiziológiai jellegükkel is, amelyek többé vagy kevésbé előnyösek lehetnek az életversenyben. Az állatfajok közti különbségek néha látszólag nagyon kicsinyek, de az jellemzi őket, hogy öröklődők, vagyis hogyha ugyanazon fajtából két egyedet összepárosítunk, faji tulajdonságaik pontosan átszállanak utódaikra. E téren a legfontosabb kutatásokat a *drosophile*-on (ecetlégy) végezték; amelyből 400 különböző fajt tanulmányozott át *Morgan* amerikai tudós munkatársaival. Ki lehetett mutatni e jól ismert fajok némelyikén, hogy rendkívüli ellenállással vagy fordítva, rendkívüli gyengeséggel viseltetnek bizonyos ártalmas hatásokkal szemben. Például minden kellemetlenség nélkül lehet a *drosophile*-félék legtöbb fajtáját szénigázzal érzésteleníteni, de van egy különleges fajta, amelynek egyedei maradéktalanul elpusztulnak ettől az érzéstelenítéstől. Sőt, ha korlátolt időközön belül és korlátolt táplálék-mennyiséggel két különféle *drosophile*-fajtát versengésbe hozunk, gyakran megállapíthatjuk, hogy az egyik faj uralkodik a másikon, egészen addig a pontig, hogy teljesen kiküszöböli azt és egyedül tobzódik: nyilvánvalóan felsőbbrendűnek mutatkozott a másiknál az életküzelemben. Tehát nem is itt van a rasszizmusnak a lehetetlensége, amidőn társadalmi nézőpontjainak biológiai alapot igyekszik adni. A lehetetlenség az, hogy egyenesen az emberi társadalomba akarja áthozni az olyan állatok vizsgálatánál elért eredményeket, mint a *drosophile*. A rasszizmus állítja, hogy az embernél is vannak lényegesen alsóbbrendű, engedelmes-